

Õiguskantsler

Hr Marek Aas
Viru Vangla
viruv.info@just.ee

Teie 28.10.2020 nr

Meie 15.12.2020 nr 7-4/202089/2007058

Lapsega kokkusaamise tingimused

Austatud vangla direktor

Avaldaja palus õiguskantsleril hinnata Viru Vangla 26.10.2020 vastuses nr 6-10/22802-2 toodud seisukohti. Vangla selgitas selles kirjas, et kinnipeetav lubatakse oma lapsega pikaajalisele kokkusaamisele üksnes siis, kui selleks on teise vanema või eestkostja kirjalik nõusolek. Samuti nõuab vangla lapse täieliku lahtiriietamisega läbiotsimiseks teise vanema või eestkostja nõusolekut.

Perekonnaseaduse ([PKS](#)) kohaselt on lapsel õigus suhelda oma vanemaga ning vanemal on kohustus ja õigus suhelda oma lapsega. Ka vangla peab lähtuma neist seaduse sätetest.

Vangla peab vanglas viibiva vanema ja lapse kokkusaamise lubamiseks ja korraldamiseks tegema kindlaks olulised asjaolud. Selleks võib vangla paluda last kasvataval hooldusõiguslikul vanemal või eestkostjal esitada lapse ja vanglas viibiva vanema suhtluse kohta oma arvamuse. Oluline on, et vangla ja lapse eest hoolitsev vanem või eestkostja omavahel suhtleksid ja koostööd teeksid. Pelgalt kirjaliku nõusoleku küsimine ei pruugi anda vanglale piisavalt infot näiteks selle kohta, kuidas on parem kokkusaamist korraldada ning kuidas last enne, kokkusaamise ajal ning selle järel toetada.

Vanemale või eestkostjale kokkusaamise, sh läbiotsimise kohta info andmine on väga tähtis. Kui laps tuleb kokkusaamisele koos teise vanemaga ja kui laps on sellega nõus, on heaks tavaks, kui vanem viibib lapsega tehtavate protseduuride juures. Kui laps tuleb kokkusaamisele üksi, on vangla ametnikel ja töötajatel määrav roll lapse füüsilise ja vaimse heaolu tagamisel.

Ei saa pidada õiguspäraseks, et vangla küsib vanemalt või eestkostjalt nõusolekut lapse täieliku lahtiriietamisega (s.t alasti) läbiotsimiseks. Vangla peab igal võimalikul moel (nt kasutades alternatiivseid läbiotsimise meetodeid) vältima niivõrd intensiivset lapse kehalisse puutumatusesse sekkumist. Vanglates kinnistunud reegel, mille järgi otsitakse iga kord kõik pikaajalisele kokkusaamisele tulnud lapsed läbi ka neid täielikult lahti riietades ei ole lubatav. Vangla läbiotsimiste väära praktikat ei muuda õiguspäraseks hooldusõigusliku vanema või eestkostja juuresolek ega selliseks protseduuriks antud kirjalik nõusolek.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Nõusolek suhtlemiseks

Vanema vangistus ei tähenda automaatselt kõigist vanema õigustest ilmajäämist ega keeldu lapsega suhelda. Eristada tuleb vanema hooldusõigust, sh õigust otsustada lapsega seotud asju ja suhtlusõigust. Suhtlusõigus ei ole vanema hooldusõiguse osa.

Ka siis, kui vanema hooldusõigust on piiratud või kui see on peatatud, on lapsel õigus oma vanemaga isiklikult suhelda ning vanemal on kohustus ja õigus lapsega isiklikult suhelda ([PKS](#) § 143 lg 1). Vanem peab hoiduma tegevusest (nt kokkusaamiste takistamisest), mis kahjustab lapse suhet teise vanemaga ([PKS](#) § 143 lg 2).

Last ei saa sundida vanemaga suhtlema, aga kui ta soovib seda teha ja suhtlemine on lapse huvides, ei tohi lapse ja lahus elava vanema suhtlemist takistada ka avalik võim. Vastupidi, kinnipidamisasutuse kohustus on sellisel juhul luua lapse ja vanema suhtlemiseks lapsesõbralikud tingimused ja lapse ning vanema suhtlust toetada. Oluline on vangistuses vanemat nõustada ja teda kohtumiseks ette valmistada. Sama tähtis on lapse ja tema eest vabaduses hoolitseva vanema kohtumiseks ettevalmistamine ja toetamine ning ka vanema ja lapse suhtlemist soodustava füüsilise keskkonna ja lapsesõbralike protseduuride loomine vanglas.

Vanglal tuleb kindlaks teha, millised on lapsega kokkusaamise taotluse lahendamiseks olulised asjaolud. Vangla peab sealhulgas teadma, kas vanemad on vanglas viibiva vanema ja lapse suhtlemise tingimustes omavahel kokku leppinud. Niisamuti peab vangla välja selgitama, millised on lapse vajadused ning millist tuge laps vanglasse kokkusaamisele tulles vajab.

Lähtudes lapse parimate huvide esikohale seadmise põhimõttest peaks vangla koguma infot omal initsiatiivil, võttes näiteks telefonitsi ühendust vabaduses oleva vanemaga või eestkostjaga. Lisainfo saamiseks on vanglal võimalik pöörduda ka lapse elukohajärgse kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötaja poole. Et lapse ja pere olukord võib aja jooksul muutuda, on sellist teavet oluline koguda iga kord, kui lahendamisel on lapse üksinda kokkusaamisel viibimine. Vangla võib küsida vabaduses viibivalt hooldusõiguslikult vanemalt või eestkostjalt ka kirjalikku arvamust.

Kui selgub, et vanematel või eestkostjal on lapse ja vanglas viibiva vanema suhtlemises erimeelsusi, võib vangla [VangS](#) § 25 lg 1¹ p 4 alusel kokkusaamisest keelduda seniks, kuni asjaosalised omavahel kokkuleppele jõuavad. Kui vanem ei saa suhtlusõigust kasutada, on kokkusaamist soovival vanemal õigus pöörduda kohtusse ning taotleda suhtluskorra tingimuste kindlaksmääramist ([PKS](#) § 143 lg 2¹ ja lg 3). Suhtluskorra kindlaksmääramine on vajalik mitte üksnes vanglas oleva vanema õiguste tagamiseks, vaid ka lapse õiguste ja huvide kaitseks. Kohus lähtub lapse ja lahus elava vanema suhtluskorra kindlaksmääramisel lapse parimatest huvidest.

Nõusolek lahtiriietamisega läbiotsimiseks

Õiguskantsler on korduvalt juhtinud vanglate tähelepanu, et kokkusaamise reegleid ja kulgu tutvustav info peab olema kättesaadav.¹ Kui vangla peab otsustama, kas lubada kinnipeetaval oma lapsega kohtuda, on seda enam oluline, et vabaduses viibiv vanem või eestkostja ja laps teaksid, mis toimub kokkusaamise eel, ajal ja järel. Tähtis on selgitada kokkusaajatele ka läbiotsimiste korraldust. Vangla ja vanem või eestkostja peavad tegema aktiivselt koostööd, et laps saaks kokkusaamisest positiivse kogemuse.

Juhiseid, kuidas korraldada lapse kohtumisi vangistuses vanemaga ja kuidas seejuures kohelda last, annavad ka Euroopa Nõukogu ministrite komitee [juhised CM/Rec\(2018\)5](#). [Juhiste](#) p 23 kohaselt peab vangla lapse turvakontrolli korraldama lapsesõbralikult, austades lapse inimväärikust ja õigust privaatsusele, samuti peab seejuures tagama lapse psühholoogilise ja füüsilise turvalisuse. Igasugune ulatuslik (sh kehaõõnsuste) läbiotsimine on lapse puhul keelatud. Kui lapse ja vanema füüsiline kontakt ei ole turvanõuetest lähtudes lubatud, võetakse [tarvitusele](#) lisaabinõud, et tagada lapse ja vanema vaheline side ([juhiste](#) p 31 ls 2).

Justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „[Vangla sisekorraeeskiri](#)“ § 37 lg 2 näeb ette, et kinnipeetav ja külaline otsitakse läbi enne ja pärast kokkusaamist. Justiitsministri 05.09.2011 määruse nr 44 „[Järelevalve korraldus vanglas](#)“ § 31 ls 1 ütleb, et vanglateenistuse ametnikul on õigus koos asjadega läbi otsida vanglasse sisenev ja vanglast väljuv isik või vanglas viibiv isik. Viidatud sätted ei näe ette, millise põhjalikkuse ja ulatusega tuleb pikaajalisele kokkusaamisele tulijad läbi otsida.

Vangla julgeolek on väga tähtis. Keelatud ainete ja esemete vanglasse sattumise vältimiseks on vaja vanglasse sisenevate inimeste asjad ja riided üle vaadata. Selleks kasutatakse vanglates juba täna läbiotsimist teenistuskooera abiga, kehaskanneriga, röntgeniseadmega, metalliotsijaga ja kompamisega. Määruse „[Järelevalve korraldus vanglas](#)“ § 32 p 2 kohaselt on kinnipeetava läbiotsimine kohustuslik ka pärast pikaajalist kokkusaamist. Nii vähendatakse märgatavalt võimalust, et vanglasse satub kokkusaamise järel keelatud aineid ja esemeid.

Õiguskantsler on korduvalt rõhutanud, et vanglates kinnistunud tava, mille kohaselt otsitakse iga kord ja kõik pikaajalisele kokkusaamisele tulnud külalised läbi täielikult lahti riietades, (s.t alasti) ei ole lubatud.² Viru Vangla vastusest nr 6-10/22802-2 nähtub, et vangla jätkab senist praktikat, mis on kahetsusväärne. Vangla peab igal võimalikul viisil (nt kasutades alternatiivseid läbiotsimise meetodeid) vältima niivõrd intensiivset lapse kehalisse puutumatusesse sekkumist. Läbiotsimiste väärat praktikat ei muuda õiguspäraseks lapse vanema või eestkostja juuresolek ega selliseks protseduuriks kirjalikult antud nõusolek.

Kui vanglal tekib konkreetses olukorras põhjendatud kahtlus ning vajadus laps ilma riieteta läbi otsida, võib see viidata sellele, et last on proovitud keelatud ainete ja esemete sissetoomiseks ära kasutada või on laps ise soovinud vangistuses vanemale heameelt teha. Selleks et last mitte seada veel haavatavasse olukorda ega teha teda täiskasvanute tegude eest vastutavaks, tuleb vanglal

¹ vt nt 20.01.2020 soovitus nr [7-7/191450/2000290](#) Tallinna Vanglale.

² vt nt 05.11.2019 soovitus nr [7-4/191395/1905411](#) Tallinna Vanglale.

kaaluda lapse alasti läbiotsimise asemel korraldada kokkusaamine muul viisil (nt järelevalve all).
Tõsisemal juhul võib [VangS](#) § 25 lg 1¹ p 4 alusel kokkusaamise ära jätta.

Ootan tagasisidet soovitudele 1. veebruariks 2021.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Justiitsministeerium, Tartu Vangla, Tallinna Vangla

Ksenia Žurakovskaja-Aru 693 8404
Ksenia.Zurakovskaja-Aru@oiguskantsler.ee